

اندیشه شهر

مهدی تکلؤ؛ پژوهشگر جامعه‌شناسی

در و تخته جور نیست!

تأملی در نسبت زن مسلمان ایرانی و شهر

هویت انقلاب اسلامی براساس فهمی خاص از انسان و جهان سامان یافته و براساس همین فهم خاص هم دارد حرکت می کند و پیش می‌رود. عناصر و موضوعات گوناگون آن هم ذیل همین فهم خاص، خود معنایی خاص پیدا کرده و منحصر به فرد می شوند. جهان نگری انقلاب اسلامی خاص صورت‌بندی منحصر به فرد و خاصی دارد. بر همین اساس هویت زن در اینه این گفتمان به شیوه‌ای خاص، آنگونه که با الگوهای رایج دیگر کاملاً مغایرت دارد، صورت‌بندی می‌شود. زن مسلمان ایرانی از یک‌سوزنی است موحد و مجاهد از سویی دیگر، زنی است دارای استقلال انسانی همراه با قدرت‌ها و قابلیت‌های زنانه. در طرح انقلاب اسلامی هم زن به‌منابه یک فرد انسانی کامل به‌رسمیت شناخته می‌شود. هم نیروها و ظرفیت‌هایی که از حیث جنسیت به او اعطا شده، برای او و برای کلیت جامعه حیاتی و اصیل به شمار می‌رود. این در حالی است که الگوی باستانی و استیلایی، زن را ثانوی و ناقص می‌پندارد که جز خانه‌نشینی و حشر با خدمات خانگی نقشی ندارد و نیز الگوی متجدد و بازار محور زن را یک‌بار به نیروی کار مرانده و یک‌بار به کالای جنسی تاناه مبدل می‌سازد. زن مسلمان ایرانی اما با این دو الگو مغایر است.

زن مسلمان ایرانی بنا به نوع تربیت، خود آگاه یا ناخوداگاه به «تنظیم‌گری عواطف و اراده‌ها» مشغول و مأمور است. بنا به همین مقدمه کوتاه، می‌توان از نهاد خانه به‌عنوان یکی از طبیعی‌ترین قلمروهای اقتدار و نفوذ زن نام برد؛ چرا که زن در خانه به‌عنوان مادر، همسر و بالاخره دختر، عمیق‌ترین روابط و مستعدترین میدان‌های نفوذ ارادی و عاطفی را تجربه می‌کند. همچنین این زن از آن جهت که انسانی کامل و در نتیجه اهل تکلیف و مجاهد است، این «تنظیم‌گری عواطف و اراده‌ها» را در هر جا که «جهاد» اقتضا کند به کار می‌بندد. بنا به این مقدمه نیز باید اشاره کرد که علاوه بر ساخت خانواده‌گی، لازم است که ساخت اجتماعی–سیاسی نیز از وجود زن بهر همند شود؛ بدین ترتیب در انقلاب اسلامی پای زن به امر اجتماعی (شهر) باز می‌شود، اما کدام شهر؟ باز گردیم به مقدمه ابتدایی بحث. اگر جهان نگری خاص انقلاب اسلامی موجب ظهور الگویی خاص از هویت زن شده، منطقی است که این الگوم (با مؤلف ناشی) تقریری منحصر به فرد و اصیل از خانه، محله، شهر، معماری شهری، زندگی شهری، جامعه و… ارائه بدهیم به‌صورتی که همه این عناصر از جمله زن، خانواده و شهر بهام نسبتی همگون و متجانس داشته باشند.

زن در الگوی انقلاب اسلامی باید بتواند زندگی در شهری را تجربه کند که ماهیت آن محصول معنای‌داز ی انسان و زن مسلمان ایرانی بوده و امکان‌ها و بنسرت‌هایی یک‌بار به کارگیری اخلاق و روحیات زنانه فراهم آورده است. به بیانی دیگر، انسان انقلاب اسلامی به‌طور کلی و زن مسلمان ایرانی به‌طور خاص، شهرها یا معنا و قواعد مختص به خودش را طلب می‌کند. زن مسلمان ایرانی، زنی است «نه شرقی و نه غربی»؛ لذا برای آنکه نیروها و قابلیت‌های زنانه امکان بروز و شکوفایی داشته باشد، باید این فرد و ساختار اجتماعی‌اش مطابقت داشته باشند؛ به‌عبارتی باید این زن در جامعه و ساختارهای شهری «نه شرقی و نه غربی» زندگی کند؛ چنان‌که خودش نه شرقی و نه غربی است. «شهر شرقی یا شهر غربی» مزاحم شکوفایی در «زن نه شرقی و نه غربی» است. یعنی ساختارهای شهری اعم از معماری، زیبایی‌شناسی، مدیریت فضا، حمل‌ونقل و بسیاری وجوه دیگر با وجود زنانه این زن مطابق نیستند. گویی شهر اساساً برای چنین زنی طراحی نشده است. در اینجاست که دو گانه خانه/جامعه برای زن مسلمان ایرانی پدیدار می‌شود؛ آنگونه‌که با انتخاب یکی مجبور است دیگری را رها کند. حاصل چیست؟ حاصل آن است که یا زن با بد از شهر «طرده» شود، یا در شهر «هضم» شود و یا به قیمت تحمل «رنج» گزاف، هم بر هویت خود پافشاری کند و هم میدان‌ها را از دست ندهد.

شهر خودش پدیده‌ای اجتماعی است و محصول و ثمره زندگی گروهی و جمعی انسان هاست. چنانچه فرزند از والدین خود میراثی زیستی و جسمانی به‌ارت می‌برد، پدیده اجتماعی نیز حاوی معانی، روحیات و ویژگی‌های سازندگانش است. برای آنکه به معنایی اثباتشه شده در شهر با همه موضوعات معماری و معنایی‌اش بی‌بیریم، یک راه این است که به اوصاف سازندگانش در تک‌ویس تاریخی آن رجوع کنیم. حال مسئله نخست اینجاست که هم در شهر استیلایی شرقی و هم در شهر بازاری غربی، به‌دلیل آنکه زنان غالباً و به نحو مسبقو به سبایقه در تاریخ از امر اجتماعی محروم بوده‌اند، شهر دلالت‌هایی مردانه دارد و هر کدام به‌نحوی برای زن زحمت و محدودیت می‌آفریند؛ یعنی به‌نحو طبیعی زندگی، مبادلات و ارتباطات مردان در این شهر سهل تر و هماهنگ‌تر است، چون این شهر عمدتاً باز شده و انتشار یافته در وینیات جمعی مردانه بوده است. این مردانگی را در مدیریت و توزیع فضا، معماری، زیبایی‌شناسی، حمل‌ونقل، فلسفه سیاسی– اجتماعی و به‌طور کلی ساختارهای شهری می‌توان ردیابی کرد. به بیانی دیگر، در شهر مردانه فرد و ساختار هماهنگ‌ترند و «در و تخته جور است». لذا زن و به‌طور خاص زن مسلمان ایرانی– چنانچه امروز به وضوح می‌بینیم– همواره در این شهر با معیشتی «ضنک»، زندگی سخت و همراه با رنجی مواجه است. شهر شرقی غالباً زن را طرد و شهر غربی غالباً زن بودن او را نادیده گرفته و او را اهضم می‌کند. چاره کاری بانزنگی‌های انتقادی جمع‌های زنان و به‌رسمیت‌شناختن ایده «خلق اجتماعی زنانه» است.

اندیشه

دولت-شهر پیامبر اسلام اصطلاحی است که به جامعه سیاسی جدیدالتاسیس مسلمانان در شهر یثرب اطلاق می‌شود. این نوع از ساخت سیاسی /حقوقی متعاقب هجرت پیامبر اسلام(ص) به آن شهر شکل گرفت و به همین لحاظ در تاریخ اسلام با عنوان شهر پیامبر، مدینه‌النبی، شهرت یافت. در این نوشته کوشش شده است بدون تأیید یا رد، صرفاً گزارش و تحلیل مر حوم داود فیرحی را در باره دولت-شهر پیامبر مورد بررسی قرار دهیم. گزارش‌های تاریخی حاکی از آن است که پیامبر(ص) از همان ابتدا در اندیشه تأسیس یک جامعه اسلامی با تمام لوازم و الزامات سیاسی –نظامی آن بود. به همین دلیل با تحلیلی که از اوضاع یثرب داشت به چند اقدام مهم و تعیین‌کننده خطر کرد که به ۲ مورد آن خواهیم پرداخت: ۱) اقدامات اولیه. ۲) بنیان دولت- شهر مدینه.

دولت-شهر پیامبر

دولت- شهر پیامبر اسلام اصطلاحی است که به جامعه سیاسی جدیدالتاسیس مسلمانان در شهر یثرب اطلاق می‌شود. این نوع از ساخت سیاسی /حقوقی متعاقب هجرت پیامبر اسلام(ص) به آن شهر شکل گرفت و به همین لحاظ در تاریخ اسلام با عنوان شهر پیامبر، مدینه‌النبی، شهرت یافت. در این نوشته کوشش شده است بدون تأیید یا رد، صرفاً گزارش و تحلیل مر حوم داود فیرحی را در باره دولت-شهر پیامبر مورد بررسی قرار دهیم. گزارش‌های تاریخی حاکی از آن است که پیامبر(ص) از همان ابتدا در اندیشه تأسیس یک جامعه اسلامی با تمام لوازم و الزامات سیاسی –نظامی آن بود. به همین دلیل با تحلیلی که از اوضاع یثرب داشت به چند اقدام مهم و تعیین‌کننده خطر کرد که به ۲ مورد آن خواهیم پرداخت: ۱) اقدامات اولیه. ۲) بنیان دولت- شهر مدینه.

۱- اقدامات اولیه
تعیین نقبیان
(الف) تعیین نقبیان دوازده‌گانه از مسلمانان یثرب به‌منظور گسترش نفوذ اسلام در این منطقه بود. پیامبر(ص) اسلام بی آنکه خود کسی را تعیین کند، از یثربیان حاضر در عقبه خواست تا ۱۲ نماینده را به‌عنوان سرپرست قوم خود معرفی کنند.

ب) هجرت
پیامبر اکرم(ص) به تمامی مسلمانان دستور داد تا به سمت یثرب هجرت کنند و صاحبان نظر این امر را به‌عنوان یک دستور شرعی تلقی کرده‌اند. هجرت مسلمانان مکه، نقطه عطف مهمی در تاریخ اعتقادی-سیاسی اسلام به‌حساب می‌آید. آنان در مکه، خاندان و دیار و دارایی و ارازاق خود را فقط با توکل به خدا و به امید رضای او رها کردند و فقط تعداد اندکی موفق شدند که بخشی از دارایی منقول خود را به مدینه برسانند. اما با این حال دستور هجرت با همه تبعات و مشکلاتی که برای مهاجران و مردم یثرب داشت از دیدگاه آینده تمدن اسلامی ضروری می‌نمود؛ چرا که پیامبر(ص) و دیگر مومنان با هجرت به مدینه از مرحله تبلیغ و دعوت، به مرحله تأسیس دولت اسلامی منتقل می‌شدند. هجرت بدین‌سان، گامی اساسی در تأسیس جماعت اسلامی شمرده شده و جمعیت از آن‌کان عمده برای هر دولتی تلقی می‌شود. دانشمندان علم سیاست معمولاً عناصر چهارگانه‌ای برای دولت در نظر می‌گیرند که عبارت است از: جمعیت، سرزمین، حکومت، حاکمیت. به‌نظر می‌رسد که دولت-شهر پیامبر با تکیه بر مفهومی هجرت در صدد تأمین نخستین عنصر اساسی یعنی جمعیت بوده است؛ جمعیت یا جماعتی که به‌خاطر تعلقات اعتقادی، «امت» نامیده می‌شود.

ج) نظام برادری
مسلمانان مهاجر، ظاهرادر اوایل زندگی‌خود در مدینه، علاوه بر مشکلات مالی، با برخی دلنگنی‌های عاطفی و نیز ناراحتی‌های ناشی از تغییر آب و هوا مواجه بودند. پیامبر اسلام(ص) دعا کرد که خداوند حب مدینه را نیز همانند مکه در دل مهاجران قرار دهد. اعلام پیمان اخوت نیز در راستای تخفیف همین مشکلات و دلنگنی‌ها بود. این پیوند با پیمان هجرت مهاجران و نیز پیمان حمایت‌های انصار مدینه‌تفاوت داشت، زیرا براساس آن، روابط اجتماعی عمیق‌تر میان آنان به‌وجود می‌آمد. آدر واقع پیامبر اکرم(ص) در صدد ایجاد نظام جدیدی از روابط میان افراد امت بودند که مطابق الگوی توحیدی و رسالت خودشان بوده است و مرز معینی با روابط قبیله‌ای در دوران جاهلیت داشت.

دولت-شهر پیامبر

دولت- شهر پیامبر اسلام اصطلاحی است که به جامعه سیاسی جدیدالتاسیس مسلمانان در شهر یثرب اطلاق می‌شود. این نوع از ساخت سیاسی /حقوقی متعاقب هجرت پیامبر اسلام(ص) به آن شهر شکل گرفت و به همین لحاظ در تاریخ اسلام با عنوان شهر پیامبر، مدینه‌النبی، شهرت یافت. در این نوشته کوشش شده است بدون تأیید یا رد، صرفاً گزارش و تحلیل مر حوم داود فیرحی را در باره دولت-شهر پیامبر مورد بررسی قرار دهیم. گزارش‌های تاریخی حاکی از آن است که پیامبر(ص) از همان ابتدا در اندیشه تأسیس یک جامعه اسلامی با تمام لوازم و الزامات سیاسی –نظامی آن بود. به همین دلیل با تحلیلی که از اوضاع یثرب داشت به چند اقدام مهم و تعیین‌کننده خطر کرد که به ۲ مورد آن خواهیم پرداخت: ۱) اقدامات اولیه. ۲) بنیان دولت- شهر مدینه.

د) بنای مسجدالنبی
تأسیس و بنای مسجد یکی از نخستین اقدامات پیامبر اسلام(ص) در مدینه شش‌ناخته می‌شود که در ماه‌های اول هجرت انجام یافته است. مسجد پیامبر(ص) که در مرکز مدینه بود، مکان نماز و مرکز حکومت حساب می‌شد. رسول خدا(ص) نمازهای پنج‌گانه را به همراه صحابه در آنجا برگزار می‌کرد، از همان‌جا به اداره امور مسلمانان و جامعه مدینه می‌پرداخت، به‌از سال نبروهای نظامی و پذیرش نمایندگان قبایل اقدام و قضایوت می‌کرد و خصوصت‌ها و منازعات بین مردم را حل و فصل می‌کرد. به علاوه مسجد پیامبر(ص) به‌تدریج به مرکز علمی و فرهنگی بدل شد، دارالشورای مسلمانان در امور عمومی و جنگ و صلح شد. در عین حال مرکزی اجتماعی برای رسیدگی به نیازمندی‌های نیازمندان بود. از این حیث، «مسجد»، «نهاد عمومی» در جامعه اسلامی و رکن اساسی از آن‌کان دولت پیامبر بوده؛ مؤسسه‌ای بزرگ که شامل فعالیت‌های دینی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و آموزشی گسترده می‌شد. آگفته‌شده که ساختمان مسجد پیامبر(ص) در عین کارکردهای متعدد و متکثر، بسیار ساده بود و از گل و سنگ تشکیل شده بود.

۲- تأسیس دولت-شهر مدینه
یثرب شهری بود متشکل از عناصر و قبایل مختلف که هیچ نظامی آنان راه یک‌دیگر پیوند نمی‌داد و وحدت و وفاقی میان آنها شکل نمی‌گرفت. مهم‌ترین تلاش پیامبر(ص) تنظیم روابط اجتماعی مدینه در سایه دین جدید و در چارچوب یک دولت واحد بود. پیامبر(ص) در راستای این مهم، علاوه بر اقدامات مقدماتی از قبیل پیمان عقبه، وجوب هجرت، نظام برادری و سرانجام تأسیس نهاد مسجد، به بنیان دولت-شهر مدینه‌النبی اقدام کرد.

گام اساسی در مسیر ایجاد دولت-شهر، تدوین صحف‌النبی بود که کارکرد قانون اساسی برای مدینه داشت. بخش‌هایی از این صحیفه مربوط به مسائل داخلی مدینه‌نشد. قسمتی مربوط به سیاست خارجی و اشاراتی نیز درباره حقوق مدنی قبایل و افراد هم‌پیمانان آنان است. مجموعه این اشارات ساخت اولیه دولت-شهر مدینه را تاحدودی توضیح می‌دهد.

الف) ظهور یک «امت»
در آغاز صحیفه پیامبر اکرم(ص) آمده است: این نوشته محمد(ص) است در میان مومنان از قریش و مردم یثرب و هر کسی که از آنان پیروی کرده و به آنان ملحق شد و همراهشان جهاد کند. آنها «امت واحده» هستند. بنابرین از آغاز بر یک مفهوم اساسی که پایه دولت اسلامی را تشکیل می‌دهد، تأکید شده است. مفهوم «امت» در قانون اساسی مدینه، مفهومی

دولت-شهر پیامبر

«سیاسی» است زیرا فراتر از اشتراکات و تعلقات اعتقادی مسلمانان، از این حیث که بر بنیاد «قراردادی اجتماعی» استوار است، «قبایل پهلوی» و هم‌پیمانان آنها و نیز «مشرکان» مشمول صحیفه پیامبر رانیز شامل می‌شود.

ب) پیدایش حرم: مرزهای جغرافیایی مدینه‌النبی
در یکی از بندهای قانون اساسی مدینه آمده که داخل شهر یثرب برای اهل این صحیفه منطقه امن و حر ام است. سپس نقل شده که پیامبر(ص) با نشانه‌گذاری بر کوه‌های اطراف مدینه، مرز جغرافیایی حرم را معین کرده است. حرم در مقابل «حل» قرار داشته و شامل محوویت‌ها و احکامی است مانند ممنوعیت جنگ و خونریزی (غیر از وضعیت دفاعی)، منع قطع درختان حرم، عدم تعدی به کسانی که پناهنده حرم شده‌اند، حرمت مسافران، قصاص غیراقتل، منع ضرب غیر ضارب و… که موجب امنیت درون حرم را تدارک می‌دیده است.

د) توجه به فردیت
مفهوم «امت» و نیز تضمین رسمی «روابط قبیله» در نظام نامه پیامبر به‌معنای محو شخصیت و هویت فرد نیست بلکه آزادی، برابری حقوقی افراد امت و مسئولیت‌های فردی از وجوه برجسته صحیفه پیامبر است. در بخشی از صحیفه آمده که فرودست‌ترین مسلمانان می‌تواند از جانب سایر مسلمانان تعهد کند که کافران را پناه دهد. این بند درحالی است که براساس سنن جاهلی، اشرف اشراف قبایل حق جور و امان داشتند نه دیگران.

ه) حاکمیت
حاکمیت را معمولاً یکی از ارکان هر دولت دانسته‌اند. منظور از حاکمیت البته انحصار مشروع قدرت است که قوانین یک جامعه را وضع، تفسیر، اجرا و تکمیر می‌نمهد. در صحیفه مدینه حداقل در ۹ مورد به مسئله حاکمیت خداوند اشاره شده و در ۲ مورد دآوری نهایی را به‌عهد خدا و رسول خدا(ص) گذاشته است. پیامبر(ص) مرجم و داور همه گروه‌ها در اختلافات بود.

و) قانون
قانون‌گذاری سیاسی، مالی، قضایی، مدنی و عبادی از اهم اقداماتی بود که در مدینه‌النبی و بیشتر در قالب آیات مدنی قرآن و اقدامات پیامبر(ص) انجام گرفت. این آیات در حوزه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی به‌تدریج هویت مستقل جامعه اسلامی را شکل داد.

<div><div> </div><div><div>مجتهده نوشته‌شد تارفرنسی باشد</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>برای مراجع به جهت دقیق تر شدن</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>فتوای آنان در مسائل زنان. کتاب</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>«طهاره النساء فی احکام الدماء»</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>حاصل این مجاهدت بود. کتابی</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>که در مواردی سبب تغییر یا تعدیل</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>فتاوی‌ا مرجعی چون آیت‌الله</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>مکرم شیرازی شد. جهاد و تنها در عرصه علم نبود. او بانوی مقاومت</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>شهر قم نیز می‌گویند؛ چراکه در سال‌های سیاه استبداد پهلوی، با سفر</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>به‌اقصی نقاط کشور به‌افشاکری علیه رژیم سفاک پهلوی می‌پردخت تا</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>جایی که حکم ممنوعیت از سخنرانی و تبعید وی توسط رئیس سازمان</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>امنیت کل کشور صادر شد. فریادهای عدالت‌خواهانه او سندی شد در</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>دستان ساواک تا سرانجام در سال ۱۳۵۵، او را راهی زندان ستم‌شاهی</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>کند. بلو‌صفاتی در رابطه با شیوه دستگیری‌اش می‌گویند: «تعداد زیادی</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>مسلحانه به منزل ما وارد شدند و من را با یک کودک هفت ماهه دستگیر</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>کردند. فصل سرد زمستان و همه‌جا یخبندان بود. در این شرایط من را با</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>کودک هفت ماهه‌ام داخل سلولی سرد و نمور انداختند و تا سرحد مرگ</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>شکجه دادند.» او تمام این مجاهدت‌ها را در کنار همسر داری عاشقانه</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>ومادری‌های مشتقانه به دست آورد که حاصل آن تربیت فرزند متعهد</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>و متخصص بود. یکی از نکات بسیار مهم و درس‌آموز زندگی این بانو،</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>اولویت دادن به حقوق خانواده است. به‌گونه‌ای که در سال‌های طفولیت</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>فرزندان که حضورش در خانه ضرورت داشت، کار و درس را تعطیل و</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>در خانه و کنار کودکانش به تدریس و تحصیل پرداخت. حمایت‌های</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>بی‌دریغ همسر نیز در تمام این سال‌ها به منزله موتور محرکی قوی برای</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>پیشبرد اهدافش بود.</div></div></div>	

اندیشه راهبر

شهر چشم‌نواز

«علی‌الظاهر اروپایی‌ها در زمینه حفظ نشانه‌ها و یادگارهای تاریخی‌شان پیشقدم هستند و خیلی به آن اهمیت می‌دهند؛ خانه فلان کس، زادگاه فلان دانشمند، محل تدریس فلان استاد، ساختمان‌های یادگاری قدیمی. البته اینها را باید حفظ کرد و اینها چیزهای لازمی است؛ اما شاید از این مهم‌تر یا به همین اندازه اهمیت، مسئله فضای شهری است و تجلی معماری اسلامی و معماری زیبای شرقی. بزرگراهی در غرب تهران درست شده که شاید یک سالال پیش، من از آنجا عبور کردم و دیدم یک بزرگراه خیلی خوبی است از طرف شمال به جنوب؛ یک چیز خیلی مفید و لازمی است؛ اما اطرافش هنوز هیچی نیست. آن وقت من به آقای شهردار… گفتم مسئله ساخت‌وساز در اطراف این خیابان‌ها و بزرگراه‌ها، یکی از مسائل مهم شماست؛ چه جوری می‌سازید؟ به چه کیفیت می‌سازید؟ باید طوری بسازید که حتی اگر آن ساخت‌وساز دیوار هم باشد، نگاه راننده اتومبیل عبوری از آنجا به شکل‌های هندسی ملایم و مطابق طبع انسان، احساس التذاذ بکند. صرف اینکه یک چیز بتونی بکشم بالا، نباشد. در ساخت و سازهای شهری، این مسئله خیلی چیز مهمی است و در خود قطار زیرزمینی – مترو – و در ایستگاه‌ها باید این چیزها رعایت شود؛ یعنی چشم‌نواز باشد و موجب التذاذ و انبساط‌ خاطر باشد؛ هم کاملاً جنبه‌های اسلامی، بی‌رودریاستی در اینها رعایت شود. ما باید مقید باشیم به این معنا که خیلی از معماری‌های گذشته ما در این ده‌ها سال اخیر، متأسفانه درست در جهت عکس بوده. بایستی به این مسئله حفظ هویت تاریخی و اسلامی شهر و حفظ مراکز قدیمی توجه کنید.»

بیانات رهبر معظم انقلاب

۱۷ مرداد ۱۳۸۴

<div><div> </div><div><div>شهر اندیشی</div></div></div>	<div><div> </div><div><div>مهدی باقری</div></div></div>
<div><div> </div><div><div>قبله شهر</div></div></div>	
<div><div> </div><div><div>هر شهر دارای دووجه عام است که از آن دو می‌توان به ساختار سخت و ساختار نرم یاد کرد. ساختار سخت یا همان ساختار فیزیکی و کالبدشهری، در یک هماهنگی باساختار نرم یا روح و فرهنگ حاکم بر افراد جامعه ایجاد می‌شود. یعنی ورای ساختار سخت شهر و کالبد آن، روح و آرواح جمعی وجود دارد که دارای احساسات وعواطف و عقا لیت و هدف‌نیز هست. در نتیجه نظام شهری از یک سو تجسد روح جمعی انسان‌هایی است که در آن شهر می‌زیند و از سوی دیگر همین نظام شهری بر ارواح جمعی افراد و شهروندان اثر گذار است. به دیگر بیان رابطه میان این دو ساختار، همانند رابطه ریشه درخت با شاخ و برگ آن است. بدین‌صورت که «ریشه درخت» مواد غذایی را از زمین دریافت کرده و به شاخ و برگ می‌رساند و شاخ و برگ نیز اکسیژن مورد نیاز درخت را از هوا و فضا دریافت کرده و به ریشه منتقل می‌کند به همین گونه ساختار سخت متأثر از روح و فرهنگ حاکم بر جامعه یا ساختار نرم شهری است و مطابق با «قبله فرهنگی» خود را شکل و توسعه می‌دهد و از سوی دیگر، ساختار سخت نیز بر پارهای از مولفه‌های روح و فرهنگ حاکم بر جامعه اثر گذار است. هماهنگونه که برای شناخت نوع یک درخت به شاخ و برگ و ساختار فیزیکی آن نگاه می‌کنند،شناخت روح جمعی و ساختار نرم شهر نیز برای شناخت شهر و ساختار و مشخص می‌شود. یعنی می‌توان از تجلیات عینی شهر به فرهنگ و اندیشه و حتی بنیان‌های فلسفی موجود در آن شهر پی برد. به عقیده برخی از اندیشمندان آنچه در ساختار شهری اثر گذار است، فرایند نیاز و ارضایست. فرایندی که ساختار شهری اعم از «ساختار سخت یا کالبدشهر» و «ساختار نرم یا روح شهر» می‌کوشد آن را به شکل مطلوب خود تأمین کند. در نتیجه همه ارکان شهر به‌صورت هماهنگ این هدف را تعقیب می‌کنند از این‌رو هر شهر دارای یک قبله است که تمام مناسبات شهر و شئون خرد و کلان زندگی بشر مبتنی بر آن قبله شکل می‌گیرد که باید آن را جدی انگاشت.</div></div></div>	

معرفی کتاب

مهدی باقری

ارزش تاریخ شفاهی شهر

کتاب «شنیدن شهر» روایتی است روان و علمی لکن بی تکلف در حوزه مطالعات میان‌رشته‌ای که زمینه‌های متفاوت فکری از علوم اجتماعی و سیاسی و انسانی را زیر سایه روایت به یکدیگر پیوند می‌دهد.

در توضیح این کتاب آمده:

«این مقالات از مهم‌ترین آثاری هستند که در ۲ دهه گذشته در این حوزه نوشته شده‌اند؛ مقالاتی که از نگاه تک‌بعدی و علمی صرف فاصله می‌گیرند و از منطقی جامع‌تر و کلان‌تر، معماری و شهرسازی و طراحی‌های مهندسی شهر را موشکافی می‌کنند. ۵ مقاله این کتاب اهمیت گوش کردن به مردمان شهر و ارزش تاریخ شفاهی، قصه‌های بومی و رخداد‌های گذشته شهر را در برنامه‌ریزی و سیاستگذاری و هویت‌سازی برای شهر یادآور می‌شوند. نویسندگان این مقالات که از چهره‌های سرشناس شهرسازی‌اند، با مثال‌هایی عینی از شهرهای مختلف دنیا شهروندان و شهرسازان، ساکنان و متخصصان را دعوت می‌کنند تا نسبت خود با شهر را، به کمک مفهوم روایت و قصه‌های زنده در شهر، از نو تعریف کنند. دغدغه اصلی نویسندگان مقاله کتاب شنیدن شهر – لیون آمیل، جیمز تراگ مورتن، لیونی سنسدر کاک، باربارا اکشتاین و رابرت بیورگار د– فهم روایی شهرها و حرکت به‌سوی شهرسازی روایت‌محور است. تمام مطالب توسط نوید بیورمحمدزاضا گردآوری و ترجمه شده است. این کتاب توسط نشر اطراف منتشر و در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفته است.